

Asia: VN/35234/2025

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle tutkimustarkoituksessa siirrettävän käytetyn ydinpolttoaineen ja sen tutkimustoiminnan seurauksena syntyvän radioaktiivisen jätteen loppusijoittamisesta Ruotsin kuningaskunnan alueelle

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Yleiset huomiot

Esityksen tavoitteena oleva kansainvälisen sopimuskehityksen luominen tutkimustarkoituksessa Ruotsiin siirrettävän käytetyn ydinpolttoaineen ja siitä syntyvän radioaktiivisen jätteen loppusijoittamiselle on lähtökohtaisesti perusteltu ja tarpeellinen. Esitys liittyy Euroopan unionin käytetyn ydinpolttoaineen ja radioaktiivisen jätteen turvallista huoltoa koskevan sääntelyn toimeenpanoon sekä ydinjätehuollon turvallisuuden ja oikeudellisen selkeyden varmistamiseen.

Esityksellä on liittymäkohtia erityisesti perustuslain 20 §:ssä säädettyyn ympäristövastuuseen, 15 §:ssä turvattuun omaisuudensuojaan sekä 94 ja 95 §:ssä säädettyihin kansainvälisten velvoitteiden hyväksymistä ja voimaansaattamista koskeviin menettelyihin. Lisäksi ydinjätehuoltoon liittyvän toiminnan pitkäaikaiset turvallisuusvaikutukset korostavat oikeusvarmuuden ja viranomaisvalvonnan merkitystä.

Esitystä voidaan kokonaisuutena pitää perusteltuna, mutta jatkovalmistelussa olisi hyödyllistä tarkentaa eräitä vastuu-, valvonta- ja turvallisuusjärjestelyihin liittyviä kysymyksiä.

Huomiot sopimuksen tarkoituksesta ja oikeudellisesta kehyksestä

Sopimuksen tarkoituksena oleva tutkimustoiminnan mahdollistaminen sekä tutkimuksessa syntyvän radioaktiivisen jätteen loppusijoittamista koskevan oikeudellisen perustan luominen vastaa Euratom-sääntelyn edellytyksiä. Sopimuksen voidaan arvioida selkeyttävän Suomen ja Ruotsin

välistä vastuunjakoa tilanteissa, joissa tutkimustarkoituksessa siirrettyä käytettyä ydinpolttoainetta ei palauteta Suomeen.

Esityksen perusteluissa olisi kuitenkin hyödyllistä tarkentaa nykyistä yksityiskohtaisemmin:

mitä pidetään ydinenergiain tarkoitettuna "vähäisenä määränä" ydinjätettä,

millaisia tutkimustoimintoja sopimus käytännössä kattaa,

sekä missä tilanteissa tutkimustoiminnan seurauksena syntyvän jätteen loppusijoittaminen Ruotsiin tulee kyseeseen.

Koska kysymys liittyy poikkeukseen ydinjätteen lähtömaaperiaatteesta, sääntelyn täsmällisyydellä ja soveltamisalan selkeydellä on erityinen merkitys.

Huomiot vastuukysymyksistä ja kustannusvastuusta

Esityksessä todetaan, ettei sopimus luo osapuolten välille taloudellisia velvoitteita ja että toiminnanharjoittaja vastaa kustannuksista täysimääräisesti. Lähtökohtaa voidaan pitää ydinjätehuollossa vakiintuneen aiheuttamisperiaatteen mukaisena ja perusteltuna.

Jatkovalmistelussa olisi kuitenkin perusteltua täsmentää:

miten kustannusvastuu toteutuu käytännössä pitkäkestoisissa loppusijoitus- ja valvontatilanteissa,

miten mahdollisiin lisäkustannuksiin tai poikkeustilanteisiin varaudutaan,

sekä miten vastuut jakautuvat tilanteissa, joissa toiminnanharjoittajan toiminta muuttuu olennaisesti tai päättyy.

Lisäksi olisi hyödyllistä arvioida tarkemmin mahdollisia valtiontaloudellisia välillisiä vaikutuksia erityisesti pitkäaikaisten turvallisuus- ja valvontavelvoitteiden näkökulmasta.

Huomiot turvallisuus- ja valvontajärjestelyistä

Ydinpolttoaineen ja radioaktiivisen jätteen käsittelyyn liittyy merkittäviä turvallisuus- ja ympäristönsuojelunäkökulmia, minkä vuoksi tehokkaalla viranomaisvalvonnalla on keskeinen merkitys.

Esityksen perusteluissa olisi hyödyllistä selkeyttää:

Suomen ja Ruotsin viranomaisten välistä yhteistyötä,
tiedonvaihtoa koskevia menettelyjä,
valvontavastuiden käytännön toteutumista,
sekä mahdollisten turvallisuuspoikkeamien käsittelyä.

Lisäksi olisi perusteltua arvioida nykyistä tarkemmin, miten sopimus suhteutuu kansallisiin ydinjätehuollon pitkän aikavälin turvallisuustavoitteisiin ja varautumisjärjestelmiin.

Ympäristövastuun näkökulmasta voidaan pitää tärkeänä, että loppusijoittamiseen liittyvä toiminta toteutetaan siten, ettei siitä aiheudu pitkäaikaisia haitallisia vaikutuksia ihmisille tai ympäristölle.

Huomiot sopimuksen voimaansaattamisesta

Sopimuksen voimaansaattamista lailla voidaan pitää perusteltuna, koska sopimus sisältää lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä. Menettely vastaa perustuslain 94 ja 95 §:n mukaista käytäntöä kansainvälisten velvoitteiden hyväksymisessä ja voimaansaattamisessa.

Esityksen perusteluissa olisi kuitenkin hyödyllistä tarkentaa:

miltä osin sopimusmääräykset katsotaan kuuluviksi lainsäädännön alaan,

sekä miten sopimus suhteutuu voimassa olevaan ydinenergiainsäädäntöön ja kansallisiin turvallisuusvaatimuksiin.

Muita huomioita esityksestä

Esityksen vaikutusarviointeja olisi perusteltua täydentää erityisesti:

ympäristövaikutusten,

pitkäaikaisen turvallisuuden,

viranomaisresurssien,

sekä kansainvälisen yhteistyön näkökulmasta.

Lisäksi olisi hyödyllistä arvioida nykyistä laajemmin sopimuksen merkitystä pohjoismaisen ydinjätehuollon yhteistyön ja tutkimusinfrastruktuurin kehittämisen kannalta.

Yhteenveto

Esityksen tavoitteita voidaan pitää perusteltuina ja Euratom-sääntelyn toimeenpanon kannalta tarpeellisina. Sopimus voi osaltaan selkeyttää tutkimustarkoituksessa siirrettyyn käytettyyn ydinpolttoaineeseen ja radioaktiiviseen jätteeseen liittyviä oikeudellisia järjestelyjä.

Jatkovalmistelussa olisi kuitenkin perusteltua kiinnittää erityistä huomiota:

sopimuksen soveltamisalan täsmällisyyteen,

kustannus- ja vastuujaon selkeyteen,

turvallisuus- ja valvontajärjestelyihin,

sekä vaikutusarviointien täydentämiseen.

Näillä täsmennyksillä sääntelykokonaisuus voisi nykyistä paremmin tukea oikeusvarmuutta, turvallisuuden korkeaa tasoa sekä ympäristövastuun toteutumista.

Anh Tran
YDHV lakitiimi